

YAYED İnceleme

yayed.org.tr

İlyas Osmanağaoğlu

10.01.2025

PROFESYONEL/FİNANSAL FUTBOL ALANINDA YEREL YÖNETİMLER

Özet

Dünyada ve ülkemizde spor etkinlikleri, özellikle futbol etkinlikleri, geniş kitlelerin son derece aktif/yoğun ilgisiyle geçmişte olduğu gibi günümüzde de sürdürülmektedir.

Milyonlarca insanın yoğun ilgisi olduğu yerde, elbette siyaset ve sermaye de olacaktır. Geline nokta, şirketleşen futbol kulüpleri milyonlarca Euro/dolar harcamakta ve borsada yer almakta olup amatör/profesyonel futbol kavramı “endüstriyel futbola” dönüşmüştür. Son tahlilde artık “finansal futbol” kavramı söz konusudur.

Futbol günümüzde farklı bir boyuta evrildi. Artık sadece ekonomik gelir temelli ve ticari karakterli futbolun yerini, finansal anlamda kulübün takım değerini/marka değerini/piyasa değerini maksimize etmeyi öncelikleyen bir futbol yapısı aldı.¹

Yaşadığımız koşullarda yerel yönetimlerin spor politikaları son derece önemli olmuştur. Belediyelerinin spor politikaları, üniversitelerimizin, spor ekonomistlerinin bilimsel inceleme ve araştırmalarına konu olmaktadır. Profesyonel futbol da, belediyelerin spor politikası içinde de siyasal ve ekonomik anlamda konuşulan, tartışılan en önemli konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Toplumcu yerel yönetimlerde, toplumcu iktidarlarda “spor politikaları” başlı başına inceleme ve araştırma konusudur. Bu yazıda yerel yönetimlerde, amatör futbolun finansal futbola dönüşmesi sürecinde yaşananlar ele alınacaktır.

I- Futbolun Kuruluş ve Yaygınlaşma Dönemi

Türk sporunun ilk teşkilatı olan “Türk İdman Cemiyetleri İttifakı” dönemin çeşitli kulüplerinin birleşmesiyle 22 Mayıs 1922 tarihinde İstanbul’da kurulmuştur.²

Ardından Türk Futbol Federasyonu da 1923 yılında “Futbol Heyet-i Müttehidesi” adıyla kurulmuştur. Öncelikle spor faaliyetlerini düzene sokmak ve spor teşkilatının yapısını değiştirmek üzere 3530 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu yürürlüğe konulmuş ve bu kanunla birlikte spor alanındaki faaliyetleri yürütmek üzere 29 Haziran 1938 tarihinde Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü’nün kurulmasıyla diğer spor dalları ile birlikte futbol da devlet yönetimine geçmiş olmaktadır.³

¹ Tuğrul Akşar (2020), “Futbolun Yapısal Gelişimi ve Değişimi: Finansal Futbol” (16.09.2020).

<https://www.futbolekonomi.com/index.php/haberler-makaleler/hukuk/122-tugrul-aksar/4979-finansal-futbol-financial-football-.html>

² Nedim Sarıgüzel, “Atatürk Ansiklopedisi, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü”.

<https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/beden-terbiyesi-genel-mudurlugu/>

³ Türkiye Futbol Federasyonu Resmi İnternet Sayfası, “Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluyor”.
<https://www.tff.org/default.aspx?pageID=294>

24 Eylül 1951'de yürürlüğe giren ve TFF Başkanı Ulvi Yenal başkanlığındaki komitenin hazırladığı talimatname, Türk futbolunda profesyonelliğin başlangıcının ilk adımı oldu. Bu sürecin devamında Federasyon Başkanı Orhan Şeref Apak'ın girişimleriyle 21 Şubat 1959'da İzmir'de oynanan İzmirspor-Beykoz maçıyla o dönem "Milli Lig" adı verilen Türkiye Profesyonel Birinci Ligi başladı.⁴

Orhan Şeref Apak, 1961'de Futbol Federasyonu Başkanlığına getirildikten sonra, futbolun ülke sathına yayılması için çabalarını sürdürdü. 2. Ligin kuruluşunu gerçekleştirdi, yerel takımlar arasında birleşmelerle Anadolu kulüplerinin kurulmasını teşvik etti.⁵ Mülki amirler, belediyeler ve iş adamlarının çaba ve destekleriyle il adını taşıyan futbol kulüpleri kuruldu. Böylece, 1963/1964 sezonundan itibaren "2. Lig" oluşturuldu.

Kent yönetimlerinin ve ekonomik gücünün desteğini arkasına alan "şehir takımları" güçlendiler, 1.Lige terfi ettiler. Üç büyükler diye tanımlanan Beşiktaş, Fenerbahçe, Galatasaray dışında kalan semt ve kurum takımlarının gücü kayboldu ve çoğu kapandı veya kendi semtinde amatör düzenlemeler içinde etkinliklerini sürdürdüler.

1980 yılına kadar gelen sürede, başta valiler olmak üzere mülki amirler, resmi kurumlar, iş adamları yanında belediye başkan ve yöneticileri, kente hizmet kapsamında, *kentin marka değerini arttırmak, esnafın yüzünü güldürmek, yerli turizmi geliştirmek* gerekçesiyle bölgenin kurulmuş profesyonel takımlarına destek sağladılar, spor tesisleri yapılması gibi çaba gösterdiler. Örneğin; 1968 yerel seçimlerinde Kocaeli Belediye Başkanı olan Leyla Atakan döneminde partisinin genel başkanı adıyla "İsmet Paşa Stadyumu" yapıldı. Seçilmiş ilk kadın belediye başkanı olan "Leyla Atakan, Kocaelispor'a da büyük destekler verdi. 1970 yılında üyelerin oy birliği ile Kocaelispor "**Koruyucu Başkanı**" seçildi.⁶

II-12 Eylül Dönemi

12 Eylül darbesinin yapıldığı 1980 yılından sonra ekonomik ve siyasal koşulların farklılaşması kapsamında, ülkemizde de, dünyada olduğu gibi profesyonel futbol nitelik değiştirmeye başladı.

Şimdiye kadar Gençlik ve Spor Bakanlığı, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü, il Spor Müdürlükleri eliyle yürütülen spor hizmetleri 1982 Anayasasında yer aldı. **1982 Anayasası'nın 59. Maddesinde** belirtildiği gibi, "Devlet, her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder. Devlet başarılı sporcuyu korur." hükmü kondu.

1580 sayılı Belediyeler Kanununun 15. Maddesine;

1982 tarih 2678 sayılı kanunla; "Halk için kütüphane ve okuma salonları açmak, belediye bahçeleri, fidanlıkları, çocuk bahçeleri, oyun ve **spor yerleri yapmak...** (Bu işler için *kafi mütehassıs bulunamayan belediyelere alakadar mahalli daireleri yardım eder*" -33. **Fıkra-**) "Gençler için mahallin ihtiyacı ile mütenasip **stadyumlar tesis etmek ve işletmek - 54. Fıkra-**, eklendi.

1984 tarihli 3030 sayılı yasanın 6/f maddesinde "Yeşil sahalara, parklar ve bahçeler yapmak, sosyal ve kültürel hizmetleri yerine getirmek, **spor**, dinlenme, eğlence ve benzeri yerleri yapmak, yaptırmak..." Büyükşehir Belediyelerinin görev ve yetkisi olarak belirlendi.

⁴ Türkiye Futbol Federasyonu Resmi İnternet Sitesi, "50. Sezona Merhaba", Derleyen: Barış Tarık Mutlu. (1.08.2007). <https://www.tff.org/default.aspx?pageID=201&ftxtID=1738>

⁵ Orhan Şeref Apak, "Başlıbaşına Bir Müessesese." *Gençler.org-Gençlerbirliği Dergisi*, sayı:2: Şubat 2003 <http://www.gencler.org/ankararuzgari.php?id=3>

⁶ "İzmit'ten bir Leyla Atakan geçti." (11.02.2024). <https://www.kocaelikoz.com/haber/19158016/izmitten-bir-leyla-atakan-gecti>

12 Eylül yönetimi devamı ANAP iktidarlarında; siyasetçilerin, mülki amirlerin, Belediye Başkan ve yöneticilerinin, iş adamlarının zaten eskiden beri var olan ilgi ve etkileri giderek arttı.

Destek konumunda görülen belediye başkanı ile profesyonel spor kulübü ilişkisinde; belediye başkanları doğrudan kulüp başkanlıkları yaptılar. Adeta belediye başkanı doğal kulüp başkanı olarak kabul edilmeye başladı. Statlarda binlerce taraftarın haykırdığı **“Büyük Başkan”** olabilmek için belediyenin olanakları, nüfuzu alabildiğine kullanıldı.

Belediye başkanlarının katkıları basının manşetlerinde boy gösterdi. Örneğin; “...İzmir Gücü Spor Vakfı başkanı Levent Ürkmez’e göre: Merhum Priştina, 4 yılda kulüplere 4,5 trilyon katkı sağlamıştır. Yeni başkan Aziz Kocaoğlu ise 300 milyar yardımda bulunmuştur.(**Milliyet Ege,26-2-2005**) Türkiye liglerinde üç büyük kentin dışında kalan futbol kulüplerinin önemli bir kısmının Kamu İktisadi Kurum ve kuruluşları, belediyeler ve özel girişimciler tarafından yönetilmektedir. İkinci ve Üçüncü liglerde ekonomik sıkıntı çeken takımların hayatta kalma savaşlarında belediyelerin büyük katkısı olmaktadır...”⁷

Bu yıllarda belediye başkanının başkanlığındaki profesyonel futbol kulüpleri, ulusal düzeyde ve yurt dışı organizasyonlarda da başarılar sağladılar. Özellikle bazı Büyükşehir Belediyeleri takımlarının (SHP/CHP’li belediye başkanlarının kulüp başkanı olduğu Kocaelispor, Gaziantepspor gibi) ulusal ve uluslar arası düzeylerde başarılar kazanmaları kulüp başkanı olan belediye başkanlarının siyasal güçlerini önemli ölçüde arttırdı.

En ilginç ise mafya babaları da futbol kulüpleri ile ilişkilerini yoğunlaştırdıkları ve kulüp başkanlıkları üstlenerek meşruluklarını artırma amacına yöneldiler. “...Mafyanın da futbol kulüpleri-futbol federasyonu-hakemler-antrenörler-futbolcular ile ilişkiye geçmesi ve futbolu kullanmaya başlaması da yine bu dönemin yarattığı bir sonuçtur. Hasbi ağa, Nurettin Güven’den Susurluk sanıklarının takım satın almalarına, futbol federasyonu seçimlerinde Alaattin Çakıcı’nın etkisine, yine Çakıcı’nın Beşiktaş kulübü ile kurduğu ilişkiye kadar mafya artık futbolun tam göbeğinde kendisine yer açmıştır...”⁸

Kenan Evren’in, “futbol olmasaydı, Portekiz’i yönetemezdim” diyen diktatörlerden haberi var mıdır, bilinmez ama 2. Lig takımı Ankaragücü’nü yasa değişikliği ve baskıyla 1. Lige çıkarması, futbol tarihinin en ilginç örneğini oluşturmuştur. 12 Eylül yönetimi gençliği korumak, terörle mücadele etmek iddiasıyla, doğu bölgesi takımlara yasal/gayri yasal desteklerini verdiler. Örnek vermek gerekirse; Vanspor, 1982 yılında devlet desteğini de alan Vali Mahmut Yılbaş’ın çabalarıyla 1. Lige çıkarıldı. “ ...Vansporun birinci lige çıkarılmasında büyük emeği bulunan dönemin Van Valisi Mahmut Yılbaş, ki adı daha sonra Van şehir stadyumuna verilecektir, şu açıklamayı yapacaktır: **‘Bu zaferle ülke ve dünyada kuru bir kimlik peşinde koşmanın ne kadar hayal olduğunu ispat ettiniz. Terörü unutturup halkı birlik ve beraberliğe sevk ettiniz. Size ne kadar teşekkür etsek azdır. Ne kadar öğüseniz hakkınızdır. Sizler birlik ve beraberliğin sancağını Van’a diktiniz.’**”⁹

2001 yılında, Diyarbakırspor’u 1.lige çıkarabilmek için Diyarbakırspor-Altay maçında, yaşananlar, son derece ilginç olarak tarihe geçti. “...Bu dönemde özellikle Güneydoğu illerindeki gençlerin ‘yıkıcı-bölücü’ faaliyetlerden uzaklaştırılması için bu

⁷ Ahmet Talimciler, “Bir Meşrulaştırma Aracı Olarak Futbolun Türkiye’de Son 25 Yılı”. (25.11.2010). <https://www.futbolekonomi.com/index.php/haberler-makaleler/genel/259-ahmet-talimciler/1043-br-merulatifirma-araci-olarak-futbolun-tuerkyede-son-25-yili.html>

⁸ Ahmet Talimciler, “Bir Meşrulaştırma Aracı Olarak Futbolun Türkiye’de Son 25 Yılı”. (25.11.2010). <https://www.futbolekonomi.com/index.php/haberler-makaleler/genel/259-ahmet-talimciler/1043-br-merulatifirma-araci-olarak-futbolun-tuerkyede-son-25-yili.html>

⁹ Ahmet Talimciler, “Bir Meşrulaştırma Aracı Olarak Futbolun Türkiye’de Son 25 Yılı”. (25.11.2010). <https://www.futbolekonomi.com/index.php/haberler-makaleler/genel/259-ahmet-talimciler/1043-br-merulatifirma-araci-olarak-futbolun-tuerkyede-son-25-yili.html>

yörelerdeki emniyet müdürleri; yöre takımlarının kurulmasının sağlanması için iktidardan destek isteyecekler ve bu destek sadece bu dönemde değil daha sonraki yıllarda da katlanarak verilmeye devam edecektir...”Bu kapsamda, ağırlıklı olarak 3. Ligde yer alan il, ilçe takımları kuruldu, valiler, kaymakamlar, İl-ilçe belediyeleri bölgelerindeki çok sayıdaki takımlara doğrudan destek verdiler, kulüp başkanlıklarını üstlendiler. Belediye başkanları, mülki amirler, emniyet amirleri futbolun tam ortasında, tribün şovlarıyla boy gösterdiler.

III- AKP’li yıllar ve günümüz

2000’li yılları başından günümüze kadar gelen AKP iktidarlarında, yerel yönetimler ile profesyonel futbol kulüpleri arasındaki ilişki boyut değiştirerek sürmektedir. Ulusal ve uluslar arası sermayenin, katılımıyla “endüstriyel futbol/finansal futbol” kavramının ülkemizdeki oluşumu hızlandı.

Yerel yönetim kaynaklarının, olanaklarının profesyonel kulüplere aktarılması ve kulüp başkanlarının belediye başkanı olması nedeniyle, birçok yönden kamuoyunda eleştiriler ortaya çıkması sonucunda 2004 ve 2005 yıllarında yeniden düzenlenen Büyükşehir Belediyesi, Belediye Kanununda ve İl Özel İdaresi Kanununda yeni düzenlemeler yapıldı.

Belediyelerin ve il özel idarelerinin sadece Amatör spor kulüplerine aynı ve nakdi yardım yapabileceği açıkça belirtildi, belediye başkanlarının spor kulübü başkanı olamayacağı hüküm altına alındı.

Bu dönemdeki düzenlemelere bakıldığında:

2004 tarihli Büyükşehir Belediyesi Kanununun 7/m maddesi;

“ Büyükşehirin bütünlüğüne hizmet eden sosyal donatılar, ... spor, dinlence, eğlence ve benzeri yerleri yapmak, yaptırmak, işletmek veya işletirmek; gerektiğinde amatör spor kulüplerine nakdî yardım yapmak, malzeme vermek ve gerekli desteği sağlamak, amatör takımlar arasında spor müsabakaları düzenlemek, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara, teknik yönetici, antrenör ve öğrencilere belediye meclis kararıyla ödül vermek.

2005 tarihli 5393 sayılı Belediye Kanununun 14/b maddesi;

“... Gerektiğinde, sporu teşvik etmek amacıyla gençlere spor malzemesi verir, amatör spor kulüplerine aynı ve nakdî yardım yapar ve gerekli desteği sağlar, her türlü amatör spor karşılaşmaları düzenler, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan öğrencilere, sporculara, teknik yöneticilere ve antrenörlere belediye meclisi kararıyla ödül verebilir. Gıda bankacılığı yapabilir.

Belediyelerin birinci fıkranın (b) bendi uyarınca, sporu teşvik etmek amacıyla yapacakları nakdi yardım, bir önceki yıl genel bütçe vergi gelirlerinden belediyeleri için tahakkuk eden miktarın; büyükşehir belediyeleri için binde yedisini, diğer belediyeler için binde on ikisini geçemez.

18/p maddesinde; “ Yurt içindeki ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığının izniyle yurt dışındaki belediyeler ve mahallî idare birlikleriyle karşılıklı iş birliği yapılmasına; kardeş kent ilişkileri kurulmasına; ekonomik ve sosyal ilişkileri geliştirmek amacıyla kültür, sanat ve spor gibi alanlarda faaliyet ve projeler gerçekleştirilmesine; bu çerçevede arsa, bina ve benzeri tesisleri yapma, yaptıрма, kiralama veya tahsis etmeye karar vermek.”

2022 tarihli 7405 sayılı Spor Kulüpleri ve Spor federasyonları yasanın 21/3. maddesinde de;

“ Büyükşehir belediyesi, belediye ve bağlı kuruluşları ile bunların sermayesinin yüzde ellisinden fazlasına sahip oldukları şirketler, spor kulüplerinin ve spor anonim şirketlerinin profesyonel spor dallarına ve bunların profesyonel sporcularına her ne ad altında olursa olsun kaynak aktaramaz ve yardımda bulunamaz” hükmü kondu.

2005 yılında çıkarılan 5393 sayılı yasanın 37. Maddesi de: “ Belediye başkanı, görevinin devamı süresince siyasî partilerin yönetim ve denetim organlarında görev alamaz; profesyonel spor kulüplerinin başkanlığını yapamaz ve yönetiminde bulunamaz.”

Şeklindedir.

2005 yılında çıkarılan 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununun 6. Maddesinde:

“ İl özel idaresi mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla;

a) Gençlik ve spor Sağlık, tarım, sanayi ve ticaret; Belediye sınırları il sınırı olan Büyükşehir Belediyeleri ... arsa temini, binalarının yapım, bakım ve onarımı ile diğer ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin hizmetleri il sınırları içinde, yapmakla görevli ve yetkili kılınmıştır. .

Bakanlıklar ve diğer merkezi idare kuruluşları; yapım, bakım ve onarım işleri, ... imar, bayındırlık, iskan, gençlik ve spor gibi hizmetlere ilişkin yatırımlar ile... kendi bütçelerinde bu hizmetler için ayrılan ödenekleri kullanarak il özel idarelerine kaynak aktarmak suretiyle gerçekleştirebilir. Aktarma işlemi ilgili bakanın onayıyla yapılır ve bu ödenekler tahsis amacı dışında kullanılamaz. İş, il özel idaresinin tabi olduğu usul ve esaslara göre sonuçlandırılır. İl özel idareleri de bütçe imkânları ölçüsünde bu yatırımlara kendi bütçesinden ödenek aktarabilir. Bu fıkraya göre, bakanlıklar ve diğer merkezi idare kuruluşları tarafından aktarılacak kaynaklarla gerçekleştirilecek yatırımlar, birinci fıkrada öngörülen görev alanı sınırlamasına tabi olmaksızın bütün il sınırları içinde yapılabilir.

Denmektedir.

* Günümüzde; çok sayıda ilde, ilçede İl Özel İdaresi ve Belediye adını taşıyan, çeşitli spor dallarında faaliyet gösteren amatör ve profesyonel spor kulüpleri bulunmaktadır.

Türkiye Futbol Federasyonu internet sayfasında yer alan, 2. Ligde 6, 3. Liglerde 9adet belediye adını taşıyan profesyonel futbol kulüpleri ve bir adet il özel idaresi futbol kulübünün 2024/2025 sezonunda yarışacakları görülmektedir.

Belediyelerimiz, geçmişte, amatör spor dalları olarak kabul edilen, ancak giderek profesyonelleşen, voleybol, basketbol gibi spor dallarında da profesyonel kulüp sahibi oldular. Örneğin; 2024/2025 sezonunda Erkek Basketbol Süper Liginde 2 takım, Voleybol Kadın Süper Liginde 4 takım yer aldığı görülmektedir.

Belediye başkanlarının, yönetimlerinin profesyonel futbol kulüpleri başkanı olamayacağı hükmü ise, belediye başkanları kimi yerde “onursal başkan” olarak, kimi yerde yakınları eliyle fiili başkan olarak etkinliklerini sürdürdüler. Kimi yerde de belediye yöneticileri, belediyenin futbol takımını sermaye ile bütünleşip şirketleştirdiler ve milyon Euro ile ifade edilen futbol kulübü sahibi oldular

AKP'nin süren iktidarlarında, Ankara Büyük Şehir Belediye Başkanı oğlunun kökeni belediye kulübü olan Ankaraspor/Osmanlıspor başkanı olması, yine kökeni belediyenin amatör takımlarının birleşmesiyle kurulan İstanbul Büyükşehir Belediyesi futbol kulübünün Başakşehir Futbol Kulübüne dönüşerek sahibinin belediye yöneticisi olan şirket sahibi (Göksel Gümüşdağ) olması kamuoyunda gündem oldu, tartışıldı ve halen de tartışılmaktadır.

*** Ankara Belediyespor örneği, yerel yönetimlerin finansal futbol döneminde başarılı sonuca ulaşamamış uygulamasıdır.**

Ankara Belediyespor, (önce Ankaraspor sonra Osmanlıspor adını aldı) Ankara Büyükşehir Belediyesi Başkanı ve oğlunun takımı olarak bilinmekteydi. Ulusal ve uluslar arası düzeyde başarılar sağlamış iken Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nın el değiştirmesi ve siyasal desteğin kalkması ile düşüşe geçmiş olup halen 2. Ligde önceki adına dönmüş olup Ankaraspor olarak faaliyet göstermektedir.

Ankara Büyükşehir Belediyesi ile Osmanlıspor arasındaki yerel kaynakların kullanılması biçimindeki finansal ilişkiler kamuoyunun gündemini epeyce meşgul etmiştir.

Örnekler vermek gerekirse:

- "...Melih Gökçek'in, oğlunun kurduğu Osmanlıspor'a ihale yapmadan 25 yıllığına bedelsiz olarak verdiği Osmanlı Stadı, Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne devredildi. Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Mansur Yavaş döneminde yeniden tebliğ edilen karar, zabıta ve polisle kulüp yönetimine iletildi ve tutanak tutuldu. Melih Gökçek, görevde olduğu 2014 yılında, oğlu Osman Gökçek'in kurucusu olduğu Osmanlıspor'a, Osmanlı Stadyumu'nu 25 yıllığına bedelsiz kiraladı. Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne ait olan stat, belediye imkanlarıyla yenilendi ve Osmanlıspor tarafından tek kuruş ödenmeden kullanılmaya başlamıştı. Ankara Büyükşehir Belediye Meclisi'nde yapılan oylamada, Osmanlıspor'la imzalanan sözleşme iptal edildi. AKP'li Mustafa Tuna dönemindeki oylamada tüm partiler, "iptal" yönünde oy kullandı..."¹⁰

- "...Eski Ankara Büyükşehir Belediyesi Başkanı **Melih Gökçek**, belediyenin hafriyat işini, oğlu **Ahmet Gökçek**'in kurucu başkanlığını yaptığı Osmanlıspor'a verdi. ABB, 4 milyon 743 bin TL kira geliri elde ederken, Osmanlıspor dönemin parasıyla 150 milyon dolar kâr etti. Yükümlülüklerini yerine getirmediği için sözleşmesi feshedilen Osmanlıspor, belediyeye açtığı tazminat davasında 23 milyon 679 bin TL kazandı. ABB yönetimince, ihalelerde sorumluluğu olan Melih Gökçek ve 13 belediye bürokratu ile Osmanlıspor ve Nispet A.Ş. hakkında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunuldu.

Cumhuriyet'ten Sena Yaşar'ın haberine göre eski Ankara Büyükşehir Belediyesi (ABB) Başkanı Melih Gökçek'in belediyenin hafriyat döküm sahaları işini, 2015-2017 yılları arasında oğlu Ahmet Gökçek'in kurucu başkanlığını yaptığı Osmanlıspor'a verdiği ortaya çıktı..."¹¹

- CHP Mersin Milletvekili Fikri Sağlar, Ankara Büyükşehir Belediyesine bağlı olarak faaliyet gösteren ANFA şirketinden peyzaj ve bakım işlerini alan şirketlerin Osmanlıspor'a bağış yaptığı iddialarını Meclise taşıdı.

Osmanlıspor'un başkanlığını Ankara Büyükşehir Belediyesi Başkanı Melih Gökçek'in oğlu Osman Gökçek'in yaptığının hatırlatıldığı önergede Başbakan Binali Yıldırım'ın yanıtlaması istemiyle şu soruların yanıtları arandı:

- 1) ANFA son 2 sene içerisinde kaç liralık peyzaj ve bitki için harcama yapmıştır?
- 2) ANFA peyzaj hizmetlerini ne şekilde yapmaktadır? İhale açarak mı, yoksa çağrı usulüyle mi?
- 3) Çağrı usulünde kriter nedir?
- 4) Belediyenin zorla bağış adı altında yüzde aldığı doğru mudur? Bu konuda gelen şikâyetler sonrası başkanlık ve ANFA yönetimi ne yapmıştır?
- 5) ANFA'dan peyzaj işlerini alan şirketlerin Osmanlıspor'a bağış yaptığı doğru mudur?
- 6) İhale ve satın alım işlemleri kimlere verilmiştir? Bu firma ya da kişi isimleri nelerdir?..."¹²

*** Finansal Futbola geçiş sürecinde, İstanbul Büyükşehir Belediyesinin amatör takımlarından yeşeren Başakşehir Futbol Kulübü örneği ise sonuca ulaşmış başarılı sayılabilecek uygulamadır.**

¹⁰ "Melih Gökçek'e stat şoku". (4.11.2019). <https://www.milligazete.com.tr/haber/3283760/melih-gokceke-stat-soku-osmanlispor-a-karar-yeniden-teblig-edildi>

¹¹ "Melih Gökçek ve Osmanlıspor'a belediyenin hafriyat işi gerekçesiyle suç duyurusu, 150 milyon dolar kâr ettiler". (20.07.2020). <https://t24.com.tr/haber/melih-gokcek-ve-osmanlispor-a-hafriyat-ihalesi-gerekcesiyle-suc-duyurusu-150-milyon-dolar-kar-ettiler.891737>

¹² "Ankara Büyükşehir Belediyesine bağlı ANFA şirketinden iş alan şirketlerin Osman Gökçek'in başkanı olduğu Osmanlıspor'a bağış yaptığı iddiası CHP Mersin Milletvekili Fikri Sağlar tarafından meclisin gündemine taşındı." (27.08.2017). <https://siyasihaber10.org/anfa-sirketinden-is-alan-sirketlerin-osman-gokcekin-osmanlisporuna-bagis/>

İstanbul Büyükşehir Belediyesinin amatör takımlarının, dünyanın sayılı zenginlerinin satın alabileceği RAMS Başakşehir futbol kulübüne dönüşmesi ülkemizdeki finansal futbolun en önemli ve yerel yönetimler ilişkileri nedeniyle tartışılan, konuşulan örneği olmuştur.

Sporun çeşitli dallarında faaliyet gösteren İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin amatör takımlarından İSKİSPOR'un futbol şubesi ANAP'lı başkan Bedrettin Dalan döneminde kuruldu ve 1990 yılında profesyonel 3. Lige yükseldi. Daha sonra SHP'li başkan Nurettin Sözen döneminde de İstanbul Büyükşehir Belediyespor Kulübü Derneği kuruldu. 1991 yılında İSKİSPOR ile birlikte belediyenin amatör takımları olan İETT ve İtfaiyespor kendilerini kapatarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi Spor Kulübüne (İBB) katıldılar.

İBB başkanları spor kulübü başkanları oldular. 1994 yılında yerel seçimlerde RP'nin kazanmasıyla Recep Tayyip Erdoğan İBB kulüp başkanı oldu. Belediyenin amatör takımı olan İETT'de futbol oynayan, hatta İstanbul'daki amatör liglerde 1978 yılında şampiyon olan İETT'nin takım kaptanı olan Recep Tayyip Erdoğan İBB spor kulübü başkanlığını üstlenmiş oldu.

2000'li yılların başından itibaren AKP'li başkanlar İBB kulüp başkanlıklarına atandılar. İBB spor kulübünün futbol takımı yoğun destekle 2007 yılında süper lige yükseldi

İBB Başkanı Kadir Topbaş döneminde, Haziran/2014'de İBB spor kulübünün futbol takımı belediye bünyesinden ayrılarak Göksel Gümüşdağ'ın 7 arkadaşı ile ortak olduğu şirkete satıldı ve İstanbul Başakşehir Futbol Kulübü adını aldı.¹³

Göksel Gümüşdağ Başakşehir FK kurucu başkanıdır. AKP'li olarak ilçe belediyesi, büyükşehir belediyesi meclis üyelikleri ve 2006-2011 yılları arasında İBB Spor Kulübü başkanlığı yapmış kişidir. Göksel Gümüşdağ halen İBB meclis üyesi olup 2007 yılında Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın eşinin yeğeni ile evlendiği kamuoyunca bilinmektedir.

İBB Spor Kulübüne ve Başakşehir FK'ye devlet kuruluşlarından ve 2019 yılına kadar AKP'li yönetimlerin iş başında olduğu İBB kuruluşlarından, aldığı sponsor/reklam destekleri konuşulmuş, tartışılmıştır. Belki de daha önemlisi; belediye ihalelerini alan yüklenici firmaların sponsorluklarının/reklam vermelerinin konuşulması, tartışılmasıdır.

“...Maçlarını ortalama 2 bin 464 seyirciye oynayan ve bazı karşılaşmalarda tribünler boş kaldığı için Başakşehir Belediyesi'nin taşeron işçilerini müsabakaya getirdiği iddia edilen Süper Lig liderinin gişe geliri, İstanbul'un en lüks statlarından biri olan Fatih Terim Stadyumu'nun işletme giderlerinin çok altında kaldı. Antrenman ve kamp tesislerini de içinde barındıran Başakşehir Futbol Kulübü spor kompleksinin elektrik parası bile taraftarın harcadığı para ile karşılanamıyor. Dünyadaki diğer kulüplerin bilet, pazarlama gibi gelirlerinden yoksun olan Başakşehir'in temel gelir kaynağı ise iktidara yakınlığı ile bilinen ve medyada “havuz müteahhitleri” diye adlandırılan firmalar. İstanbul'un metro, raylı sistem ve 3. havaalanı ile Kanal İstanbul projelerinde aslan payını alan inşaat firmaları Süper Lig liderine destek oluyor. İşte Başakşehir'in sponsorları: Deco-Vita, Medipol, 3. İstanbul, THY, Doğa, Ziraat Katılım, Intercity, Macron, Fakir, İntermega Güvenlik, Kalyon, Sırma, Turex, Nef, Vodafone, Sunny, Kiğılı, Denizbank, BurgerKing. Başakşehir'in sponsorluk geliri bununla da kısıtlı değil. Nurettin Sözen döneminde İstanbul'un ucuz ekmek yemesi için

¹³ Başakşehir bedavaya gitmiş... Akrabaya 'kiyak' satış! Arda'yı maç başı, bonus ve diğer ödemeler dahil yaklaşık 10 milyon Avro'ya transfer eden Medipol Başakşehir FK, İBB Başkanvekili damat Göksel Gümüşdağ'a 7 milyona ihalesiz satıldı, stat hediye edildi. Takımın gerçek değeri 80.8 milyon Avro!... futbol şubesi belediye ana yapısından ayrıldı. İstanbul Başakşehir Futbol Yatırımları AŞ oldu. Ticaret sicil gazetesinin 10.06.2014 tarihli 8557 sayılı nüshasına göre de Göksel Gümüşdağ ve 6 arkadaşı tarafından kurulan 7 milyonluk bir sermaye şirketine dönüştü... 24 yıl bir kamu kurumu olarak faaliyet gösteren İBB Spor, yaklaşık 3 yıldır Gümüşdağ ve arkadaşlarının kulübü olarak faaliyet gösteriyor. Göksel Gümüşdağ'ın İBB Başkanvekili olması ve yönettiği bir kamu kurumunun kulübünü etik olarak alması ve yaptığı evlilik dolayısıyla saraya yakın olması ayrı bir tartışma konusu. Ancak buradaki asıl sorun 'akrabalık' tan çok İBB Spor'un, Göksel Gümüşdağ ve arkadaşlarına kaç para satıldığı!.. Cumhuriyet Gazetesi (16.01.2018). <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/basaksehir-bedavaya-gitmis-akrabaya-kiyak-satis-905831>

Okurulan “Halkekmek” ve yine kentin gaz dağıtımını üstlenen İGDAŞ, çeşitli aralıklarla Başakşehir’e sponsor oldular. Başakşehir U21 takımı şu sıralar maçlara İGDAŞ reklamı ile çıkıyor.”¹⁴

Başakşehir FK’ye verilen yoğun destek tartışılabilir ise de süper ligde şampiyonluğa ulaşan 6. Takım olmuş, şampiyonlar ligi. Konferans ligi gibi uluslararası alanlarda yer almıştır. Halen ve kurulduğundan beri süper ligin ön sıralarında RAMS Başakşehir FK adıyla yer aldığı görülmektedir.

Son olarak, RAMS BaşakşehirFK’nün2024 yılı başlarında, dünyanın birçok ülkesinde spor kulüplerinin sahibi olan City Football Group ile satış için ön sözleşme yapıldığı spor basınının manşetlerine düştü.

2019 yılında TBMM’de, Başakşehir FK’nin şampiyon yapılıp Katar’a satılacağına ilişkin araştırma önergesindeki husus¹⁵, 2024 yılında gerçekleşti. Başakşehir 2019/2020 futbol sezonunda Süper Lig şampiyonu oldu ve 2024 yılında satış için ön sözleşme yapıldı.

City Football Group ortaklarından Abu Dhabi United Group’un sahibi ve Şeyh Mansur bin Zayid El Nahyan’dır. Abu Dhabi United Group’u İngiltere Premier Liginin son yıllardaki en başarılı ve dünyanın en pahalı takımlarından olan Manchester City’nin sahibidir.¹⁶ Şeyh Mansur bin Zayid El Nahyan dünyanın sayılı zenginlerinden olması dikkate alındığında, kökleri amatör belediye takımlarından oluşan bir takımın finansal futbolun doruklarında gezinmesi, yerel yönetimler ile futbol ilişkisinin ilginç ve önemli bir sonucunu ortaya koymakta olup üzerinde konuşulması ve tartışılması gerekmektedir.

IV-Değerlendirme

12 Eylül 1980 darbesine gelinceye kadar, kamu kurumlarının, yerel yönetimlerinin spor etkinlikleri ile olan ilişkileri, sporun gelişmesine katkı vermek, yerel turizmi geliştirmek, kentin marka değerini arttırmak, esnafın yüzünü güldürmek gibi gerekçelerle, yürütülmüştür.

12 Eylül döneminde, yerel yönetimler, özellikle profesyonel futbol siyasal amaçlar için kullanılmış ve bu alanda önceki satırlarda açıklandığı gibi mevzuat oluşturulmuştur.

Yerel Yönetimlerin, özellikle büyükşehir belediyelerinin, belediyelerin futbol kulüpleri kurmaları, amatör olan kulüplerini profesyonelleştirmeleri, bu profesyonellik içinde siyasal çıkarlar yanında yolsuzluk kaynakları oluşturmaları, hatta yerel kaynakları yağmalanmasına varan ilişkiler konuşulup, tartışılmasıyla, 2000’li yıllarda başlayan AKP’li iktidarlar döneminde de mevzuatta da yeni düzenlemeler yapılmıştır.

Belediye başkanlarının, profesyonel kulüp başkanlığı yapamayacağı hükmü konarak, belediyenin futbol kulüpleri ilişkisi önlenmeye çalışılmıştır. Önceki satırlardaki

¹⁴ Arif Kızılyalın, Cumhuriyet Gazetesi,(31,12.2018)

<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/istanbulluya-yok-basaksehire-var-1186345>

¹⁵ Başakşehir şampiyon yapılıp Katar’a mı satılacak? Başakşehir’in dikkat çekici bir şekilde yükselişini ve siyasi iktidar tarafından desteklendiği iddialarını geçtiğimiz haftalarda CHP Trabzon milletvekili Ahmet Kaya da TBMM’ye sunduğu bir araştırma önergesi ile gündeme getirmişti. Ahmet Kaya, önerge metninde "Boş tribünlere oynayan, bilet ve forma satış geliri bulunmayan bu kulüp, hiçbir reytingi bulunmamasına karşın iktidara yakın müteahhitler ya da kuruluşlar sponsorluğunda desteklenmiş, astronomik ücretler vererek transferler yapmıştır. <https://tr.euronews.com/2019/01/25/basaksehir-sampiyon-yapilip-katar-a-mi-satilacak-chp-tbmm-de-onerge-verdi> (4.02.2019)

¹⁶ İngiltere Premier Lig ekiplerinden Manchester City'nin sahibi Şeyh Mansur Bin Zayed El Nahyan'a ait, 500 milyon pound değerindeki 160 metre uzunluğundaki "Blue" isimli yat, Bodrum Yalıçiftlik açıklarına demirledi. (Haber Türk WEB sayfası- Milyarderler Bodruma Demir Attı. 16.08.2024. <https://www.haberturk.com/mugla-haberleri/109236418-manchester-citynin-sahibi-seyh-mansur-ile-bill-gatesin-yatlari-bodrumda>

açıklanan Ankara ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi belediye başkanının yakınının veya belediye yöneticisinin kulüp başkanı olması örneklerinde görüldüğü gibi, yasanın bu hükmü fiilen uygulanamamıştır.

Yanı sıra; Belediyenin amatör futbol etkinlikleri dışında profesyonel spor kulüplerine kaynak aktarılamayacağı şeklindeki yasa hükmü de uygulanamaz durumdadır.

Belediyelerin profesyonel spor kulüplerine kaynak aktaramayacağı hükmü dururken, yerel yönetimler (belediyeler, il özel idareleri) profesyonel futbol takımı kurabilirler mi? Bu gün çok sayıda ilde, ilçede İl Özel İdaresi ve Belediye adını taşıyan, profesyonel futbol kulübü, hatta profesyonel kadın/erkek basketbol, voleybol takımları, bulunmaktadır.

Yapılan sadece, belediyelerin spor kulüplerine yasa gereği yaptıkları katkının, amatör faaliyetlere mi, yoksa profesyonel faaliyetlere mi olduğu, Sayıştay kararlarında, yargı kararlarında tartışılmaktadır.¹⁷

Belediyelerin profesyonel kulüplere kaynak aktarılamayacağı hükmü belediye şirketlerinin, sponsor olması yada reklam vermesi yoluyla aşılmaktadır. En vahim konu ise yapılan bağışlardır, spor kulüplerine, kentsel varlıkların, hakların, örneğin imar haklarının belediyeler tarafından zorla/rızayla yaptırılan bağışlarla peşkeş çekildiği tartışılmaktadır. Tartışılan konularda bir sonuç ortaya çıkmamıştır. Belediyelerin spor kulüplerine mi, yoksa kişilere ya da şirketlere mi kaynak aktardığı, kimin kime kaynak aktardığı konuları iddialar olarak ortada kalmış olduğu, hukuksal olarak sonuçlanmış denemeyeceği söylenebilir.

Sonuç olarak: Yerel yönetimlerin, yasalarla görevlendirildikleri/ yetkilendirildikleri sportif alanda, özellikle futbol dalında, kaynakların kullanılması alanında kamuoyunda ciddi endişeler oluşturmıştır.

Kitlelerin spora olan ilgilerinin sermaye tarafından teslim alındığı, rant alanına dönüştürüldüğü, yasalara aykırı olarak, kentsel varlıkların, kentsel hakların yerel yönetimler eliyle çıkar amaçlı kullanıldığı, ancak hukuksal bir yaptırımın veya aklamamanın ortalıkta görülmediği, söylenebilir.

İnternet kaynakları

(1) Tuğrul Akşar (2020), “Futbolun Yapısal Gelişimi ve Değişimi: Finansal Futbol” (16.09.2020). <https://www.futbolekonomi.com/index.php/haberler-makaleler/hukuk/122-tugrul-aksar/4979-finansal-futbol-financial-football-htm>

(2) Nedim Sarıgüzel, Atatürk Ansiklopedisi, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/beden-terbiyesi-genel-mudurlugu/>

(3) Türkiye Futbol Federasyonu Resmi İnternet Sayfası, “Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluyor”. <https://www.tff.org/default.aspx?pageID=294>

(4) Türkiye Futbol Federasyonu Resmi İnternet Sitesi, “50. Sezona Merhaba”, Derleyen: Barış Tarık Mutlu. (1.08.2007). <https://www.tff.org/default.aspx?pageID=201&ftxtID=1738>

¹⁷ Sayıştay 6. Dairesi 9,05.2023 tarihli kararı: “... Büyükşehir Belediyesi tarafından nakdi yardımlar adı geçen kulüplere, amatör spor branşlarında harcanmak üzere verilmiş olup, amatör spor kulüplerine gerekli desteği sağlamak da belediyelerin görev alanına girdiğinden ve söz konusu yardımın profesyonel faaliyetler için harcandığına ilişkin bilgi, belge ve bir tespit de söz konusu olmadığından mevzuata aykırılık bulunmamaktadır...”

Karşı oy; ... Amatör Spor Kulüpleri federasyonunun yazısında, nakdi yardım yapılan spor kulüpleri Spor Kulübü ile Spor Kulübü'nün amatör spor kulüpleri listesinde oldukları belirtilmişse de; yapılan yardımlar profesyonel spor kulüplerine yapılmıştır. Yardımların ilgili spor kulüplerinin Futbol AŞ'lere yapılmadığı, futbol derneğine yapıldığı belirtilmişse de; Kanunda profesyonel futbol kulübü olan derneklerine yardım yapılabilmesine cevaz veren bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle, profesyonel futbol kulüplerine Meclis kararıyla nakdi yardımda bulunulması sonucu TL kamu zararına sebebiyet verildiğinden, Dairemizin ilk kararında ısrar edilmesi gerektiği düşüncesiyle çoğunluk görüşüne katılmıyorum

- (5) Orhan Şeref Apak, “Başlıbaşına Bir Müessese.” *Gençler.org-Gençlerbirliği Dergisi*, sayı:2: Şubat 2003 <http://www.gencler.org/ankararuzgari.php?id=3>
- (6) “İzmit’ten bir Leyla Atakan geçti.” (11.02.2024). <https://www.kocaelikoz.com/haber/19158016/izmitten-bir-leyla-atakan-gecti>
- (7) Ahmet Talimciler, “Bir Meşrulaştırma Aracı Olarak Futbolun Türkiye’de Son 25 Yılı”. (25.11.2010). <https://www.futbolekonomi.com/index.php/haberler-makaleler/genel/259-ahmet-talimciler/1043-br-merulartirma-araci-olarak-futbolun-tuerkyede-son-25-yili.html>
- (8) “Melih Gökçek’e stat şoku”. (4.11.2019). <https://www.milligazete.com.tr/haber/3283760/melih-gokceke-stat-soku-osmanlispor-a-karar-yeniden-teblig-edildi>
- (9) “Melih Gökçek ve Osmanlıspor'a belediyenin hafriyat işi gerekçesiyle suç duyurusu, 150 milyon dolar kâr ettiler”. (20.07.2020). <https://t24.com.tr/haber/melih-gokcek-ve-osmanlispor-a-hafriyat-ihalesi-gerekcesiyle-suc-duyurusu-150-milyon-dolar-kar-ettiler,891737>
- (10) “Ankara Büyükşehir Belediyesine bağlı ANFA şirketinden iş alan şirketlerin Osman Gökçek’in başkanı olduğu Osmanlıspor’a bağış yaptığı iddiası CHP Mersin Milletvekili Fikri Sağlar tarafından meclisin gündemine taşındı.” (27.08.2017). <https://siyasihaber10.org/anfa-sirketinden-is-alan-sirketlerin-osman-gokcekin-osmanlisporuna-bagis/>
- (11) Cumhuriyet Gazetesi (16.01.2018). <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/basaksehir-bedavaya-gitmis-akrabaya-kiyak-satis-905831>
- (12) Arif Kızıyalın, Cumhuriyet Gazetesi, (31,12.2018). <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/istanbulluya-yok-basaksehire-var-1186345>
- (13) <https://tr.euronews.com/2019/01/25/basaksehir-sampiyon-yapilip-katar-a-mi-satilacak-chp-tbmm-de-onerge-verdi> (4.02.2019)
- (14) <https://www.haberturk.com/mugla-haberleri/109236418-manchester-citynin-sahibi-seyh-mansur-ile-bill-gatesin-yatlari-bodrumda>
- (15) Sayıştay 6. Dairesi 9,05.2023 tarihli kararı: <https://kamubis.com/decisions/JudicialDecision/4adf1b86-01ea-4a58-a532-dff89198b67d/profesyonel-spor-kuluplerine-yardim>